

۱۳۶۳ پژوهشگاه بین‌المللی المصطفی ﷺ

سرشناسه:	مهدی رستم نژاد، ۱۳۴۰ - Eskandarloo, Muhammad Jawad
عنوان و نام پدیدآور:	تفسیر موضوعی / مهدی رستم نژاد.
مشخصات نشر:	قم: مرکز بین‌المللی ترجمه و نشر المصطفی ﷺ، ۱۳۹۶ -
مرجع تولید:	پژوهشگاه بین‌المللی المصطفی ﷺ
شابک:	۹۷۸-۶۰۰-۴۲۹-۳۹۴-۵
وضیعت فهرست نویسی:	فیبا
یادداشت:	کتابنامه .
یادداشت:	چاپ دوم: ۱۳۹۸ (فیبا).
مندرجات:	معادشناسی / مهدی رستم نژاد
موضوع:	تفاسیر شیعه -- قرن ۱۴ -- راهنمای آموزشی (عالی)
موضوع:	Qur'an -- Shiite hermeneutics -- 20th century -- Study and teaching Higher
موضوع:	تفاسیر شیعه -- قرن ۱۴ -- آزمون‌ها و تمرین‌ها (عالی)
موضوع:	Qur'an -- Shiite hermeneutics -- 20th century -- Examinations, questions, etc. (Higher)
موضوع:	قرآن -- بررسی و شناخت: Qur'an -- Surveys
شناسه افزوده:	جامعه المصطفی ﷺ العالمية. مرکز بین‌المللی ترجمه و نشر المصطفی ﷺ
شناسه افزوده:	Almustafa International University/Almustafa International Translation and Publication center
رده بندی کنگره:	ی ۱۳۹۰ ت ۵ الف / BP۹۸
رده بندی دیویی:	۲۹۷/۱۷۹
شماره کتابشناسی ملی:	۵۰۴۷۷۲۷

حق چاپ برای ناشر محفوظ است

تفسیر موضوعی (معادشناسی)

مؤلف: مهدی رستم نژاد

چاپ دوم: ۱۳۹۸ ش / ۱۴۴۰ ق

ناشر: مرکز بین‌المللی ترجمه و نشر المصطفی ﷺ

● چاپ: نارنجستان ● قیمت: ۳۶۰۰۰ ریال ● شمارگان: ۵۰۰ نسخه

مراکز پخش

◀ ایران، قم، خیابان معلم غربی (حجتیه)، نبش کوچه ۱۸؛
تلفن: ۳۷۸۳۶۱۳۴ ۲۵ ۹۸ + تلفکس: (داخلی ۱۰۵) / ۳۷۸۳۹۳۰۵ ۲۵
◀ ایران، قم، بلوار محمدامین، سه راه سالاریه. تلفن: ۳۲۱۳۳۱۰۶ ۲۵.

 <http://buy-pub.miu.ac.ir>

باسپاس از دست اندرکارانی که ما را در تولید این اثریاری رساندند.

- مدیر انتشارات: سید اباذر هاشمی هریکندی
- مدیر تولید: جعفر قاسمی ابهری
- ناظر فنی: علی عبادی فرد
- ناظر گرافیک: مسعود مهدوی
- ناظر چاپ: نعمت‌الله یزدانی

تفسیر موضوعی (معادشناسی)

مهدی رستم نژاد

پژوهشگاه بین المللی
المصطفی صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

سخن ناشر

با پیروزی انقلاب شکوهمند اسلامی و در عصر جهانی شدن ارتباطات، پرسش‌ها و چالش‌های نوینی در حوزه علوم انسانی فراروی اندیشمندان مسلمان قرار گرفت که برخاسته از مسئولیت دشوار حکومت در این عصر است؛ دورانی که پای بندی به دین و سنت در مدیریت همه‌جانبه کشورها بسیار چالش برانگیز می‌نماید. از این رو مطالعات و پژوهش‌های به‌روز، جامع، منسجم و کاربردی در حوزه دین، بر اساس معیارهای معتبر جهانی و اندیشه‌های ناب و ژرف، بایسته و ضروری است و جلوگیری از انحرافات فکری و تربیتی پژوهندگان حوزه دین، مهم و مورد عنایت بنیان‌گذاران این شجره طیبه، به‌ویژه معمار بزرگ انقلاب اسلامی، امام خمینی علیه السلام و مقام معظم رهبری (دام ظلّه العالی) می‌باشد.

جهانی‌شدن و گسترش سلطه فرهنگی غرب در سایه رسانه‌های فرهنگی و ارتباطی اقتضا دارد که دانش پژوهان و علاقه‌مندان به این مباحث، با اندیشه‌های بلند و ارزش‌های متعالی آشنا شوند و این مهم با ایجاد رشته‌های تخصصی، تولید متون جدید و غنی، گسترش دامنه آموزش و تربیت سازمان‌یافته دانشجویان به سرانجام خواهد رسید. این فرایند گاه در پرداختن به مباحث بنیادین و تدوین متون تخصصی تعریف می‌شود و گاه در نگارش بحث‌های علمی، اما نه‌چندان پیچیده و تخصصی به ظهور می‌رسد. بالندگی مراکز آموزشی در گرو نظام آموزشی منسجم، قانونمند و پویاست. بازنگری در متن‌ها و شیوه‌های آموزشی و پژوهشی و به‌روز کردن آنها نیز این انسجام و پویایی و در نتیجه نشاط علمی مراکز آموزشی و پژوهشی را در پی دارد.

«جامعة المصطفی علیه السلام العالمية» به عنوان بخشی از این مجموعه که رسالت بزرگ تعلیم و تربیت طلاب غیر ایرانی را بر عهده دارد، تألیف متون درسی مناسب را سرلوحه تلاش خود قرار داده و تدوین و نشر متون درسی در موضوعات گوناگون علوم دینی، حاصل این فرایند است.

مرکز بین‌المللی

ترجمه و نشر المصطفی علیه السلام

پیش‌گفتار

حوزه‌های علمیه در طول تاریخ، همواره تعلیم و تربیت را جزء رسالت‌های اصیل خود قرار داده و بدین وسیله، معارف فاخر اسلام و علوم اهل بیت علیهم‌السلام را نسل به نسل تا به امروز رسانیده و در این راستا بیشترین اهتمام را به کتاب‌های آموزشی داشته‌اند.

جامعه المصطفی صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم العالمیه نیز یک نهاد حوزوی بین‌المللی است که تعلیم و تربیت فراگیران غیر ایرانی را در حوزه علوم اسلامی و انسانی بر عهده دارد و مشتاقان زیادی از ملیت‌های گوناگون در سطوح مختلف آموزشی و رشته‌های متنوع علوم اسلامی و انسانی در این نهاد تحصیل می‌کنند. دانش و بینش اسلامی طلاب غیر ایرانی - با توجه به تنوع منطقه‌ای و کشوری - تفاوت‌هایی دارد، که باعث شده است نهاد مذکور به تدوین متون جدید و متناسب با تنوع ملیتی بپردازد.

این نهاد مبارک، تدوین متون درسی متناسب با نظام آموزشی را از مأموریت‌های ویژه اداره کل تدوین متون درسی پژوهشگاه بین‌المللی المصطفی صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم قرار داده، و این اداره با اتکا به تجربه پیشین خود و دست‌یابی به شکوفایی جدید در تولید علم، امید دارد با عنایات الهی و توجهات حضرت ولی عصر علیه‌السلام از عهده این مأموریت برآمده و در گسترش فرهنگ و معارف اسلام ناب محمدی صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم سهیم باشد. این اداره با قدردانی از فعالیت‌های گذشتگان سعی دارد در اجرای مأموریت یاد شده با همکاری گروه‌های علمی جامعه المصطفی صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم و رعایت معیارهای پیشرفته متون درسی، نیازهای آموزشی این نهاد مبارک را تأمین کند.

اثر علمی پیش‌روی نیز که تحت عنوان «تفسیر موضوعی» به همت مؤلف محترم جناب حجه الاسلام والمسلمین آقای مهدی رستم‌نژاد، برای دوره کارشناسی رشته تفسیر و علوم قرآن به عنوان متن درسی تهیه و تدوین شده، در چارچوب اهداف جامعه المصطفی ع‌الله‌ع‌الیه، مبتنی بر نیازهای بین‌المللی صورت پذیرفته است. در پایان، ضمن ارج نهادن به تلاش‌های خالصانه مؤلف محترم، از عنایت ریاست محترم پژوهشگاه المصطفی ع‌الله‌ع‌الیه حجت الاسلام والمسلمین آقای دکتر حسین متقی، ارزیاب‌های علمی اثر، جناب حجة الاسلام والمسلمین آقای محمدجواد اسکندرلو و جناب حجة الاسلام والمسلمین آقای محمدهادی منصور و ارزیاب‌های شکی اثر جناب آقای سید امیر هاشمی و نیز از همکاری بخش‌های مختلف جامعه المصطفی ع‌الله‌ع‌الیه که امکان چاپ و نشر این اثر را فراهم کرده‌اند، تشکر و قدردانی می‌شود.

اداره کل تدوین متون درسی

پژوهشگاه بین‌المللی المصطفی ع‌الله‌ع‌الیه

فهرست

۱۵.....	مقدمه
۱۷.....	سخنی با فراگیران
۱۷.....	ویژگی‌های این اثر
۲۱.....	درس یکم: بازشناخت کلیاتی در باره معاد
۲۱.....	جایگاه موضوع معاد در قرآن
۲۲.....	واژه‌شناسی معاد در قرآن
۲۲.....	۱. معاد
۲۳.....	۲. قیامت
۲۴.....	۳. بعث
۲۵.....	۴. حشر
۲۵.....	۵. رجوع الی الله
۲۶.....	۶. لقاء الله
۲۷.....	نام‌های قیامت
۲۷.....	۱. یوم القیامه
۲۸.....	۲. الیوم الآخر
۲۸.....	۳. یوم الحساب
۲۸.....	۴. یوم الدین
۲۹.....	۵. یوم الجمع
۲۹.....	۶. یوم الفصل
۳۱.....	آثار اعتقاد به معاد

۳۵	درس دوم: دلایل معاد (۱)
۳۵	طرح بحث
۳۶	برهان فطرت
۳۷	شباهت‌های عجیب این دو دادگاه
۴۰	براهین عقلی
۴۰	۱. برهان حکمت
۴۲	۲. برهان عدالت
۴۳	۳. برهان رحمت
۴۷	درس سوم: دلایل معاد (۲)
۴۷	دلایل مستند به حس
۴۷	۱. استدلال به آفرینش کائنات بر اثبات معاد
۴۹	۲. آسان‌تر بودن آفرینش سرای دیگر نسبت به آفرینش نخست
۵۰	۳. استدلال به رستاخیز در عالم نباتات بر اثبات معاد
۵۱	۴. استدلال به خلقت مرحله به مرحله انسان
۵۵	۵. نمونه‌های عینی و تاریخ
۵۵	الف) زنده شدن عَزِیزِ پَس از مرگ
۵۶	ب) ابراهیم <small>عَلَيْهِ السَّلَام</small> و زنده شدن مرغ‌های چهارگانه
۵۷	ج) داستان اصحاب کهف
۵۷	د) داستان مقتول بنی اسرائیل
۶۱	درس چهارم: مرگ
۶۱	مرگ در فرهنگ قرآن
۶۲	۱. «وفات» بودن مرگ
۶۳	۲. عمومیت قانون مرگ
۶۴	۳. مخلوق بودن مرگ
۶۵	۴. شباهت مرگ با خواب
۶۶	۵. تفاوت حالات در لحظه مرگ
۶۶	الف) مرگ بدکاران

۶۸	..... (ب) مرگ نیکوکاران
۶۸	..... ۶. آثار تربیتی یاد مرگ
۷۳	..... درس پنجم: احتضار
۷۳	..... حالات و مشاهدات هنگام احتضار
۷۳	..... ۱. سکرات مرگ
۷۴	..... ۲. غمرات مرگ
۷۶	..... ۳. مشاهده فرشتگان
۷۶	..... ۴. مشاهده اولیاء خدا
۷۷	..... ۵. باز خوانی عمر به باد رفته
۷۸	..... ۶. تمنای بازگشت جهت جبران گذشته‌ها
۷۹	..... ۷. وسوسه شیطان برای از بین بردن ایمان
۸۳	..... درس ششم: اجل و چند پرسش
۸۳	..... اقسام «اجل» از منظر قرآن
۸۵	..... عوامل کوتاهی و طول عمر
۸۵	..... ۱. عوامل طبیعی
۸۵	..... ۲. عوامل معنوی
۸۶	..... عوامل ترس از مرگ
۸۶	..... ۱. بی‌ایمانی
۸۷	..... ۲. پرونده سیاه اعمال
۸۷	..... ۳. دل بستگی شدید به دنیا
۸۸	..... ۴. ناآگاهی نسبت به حقیقت مرگ
۹۰	..... چه کنیم از مرگ نترسیم؟
۹۵	..... درس هفتم: برزخ (۱)
۹۵	..... برزخ چیست؟
۹۷	..... حیات برزخی در قرآن
۹۷	..... ۱. حیات برزخی صالحان
۹۹	..... ۲. حیات برزخی بدکاران

۱۰۱.....	حیات برزخی در روایات
۱۰۳.....	زندگی برزخی چگونه است؟
۱۰۷.....	درس هشتم: برزخ (۲)
۱۰۷.....	ویژگی های عالم برزخ
۱۰۸.....	۱. سؤال قبر
۱۱۰.....	۲. فشار قبر
۱۱۱.....	اعمالی که موجب فشار قبر است
۱۱۲.....	۱. رابطه ارواح با این جهان
۱۱۲.....	۲. بهره‌گیری ارواح از اعمال دیگران
۱۱۴.....	۳. تجسم اعمال در عالم برزخ
۱۱۴.....	۴. جبران برخی از کمبودها
۱۱۹.....	درس نهم: در آستانه قیامت «اشراط الساعة»
۱۱۹.....	اشراط الساعة
۱۲۰.....	نشانه‌های قیامت قبل از پایان جهان
۱۲۱.....	نشانه‌های قیامت در پایان جهان
۱۲۱.....	۱. وضعیت کوه‌ها
۱۲۲.....	۲. وضعیت زمین
۱۲۴.....	۳. وضعیت دریاها
۱۲۴.....	۴. وضعیت نظام کیهانی
۱۲۶.....	۵. وضعیت آسمان
۱۳۱.....	درس دهم: نفخ صور
۱۳۱.....	نفخ صور
۱۳۱.....	واژه‌های مرتبط
۱۳۲.....	نفخه اولی و ثانیه
۱۳۳.....	ویژگی های نفخه اولی
۱۳۵.....	ویژگی های نفخه ثانیه
۱۳۹.....	فاصله میان دو نفخه

فهرست ۱۱

۱۳۹	نسخ صور در روایات
۱۴۳	درس یازدهم: مواقف قیامت (۱) نامه اعمال
۱۴۳	حضور در صحنه قیامت
۱۴۶	ویژگی های نامه اعمال
۱۴۶	۱. نویسندگان نامه اعمال
۱۴۷	۲. کتابت اعمال و آثار آن
۱۴۷	۳. کتابت جزئیات اعمال
۱۴۸	۴. نامه ای گویا و روشن
۱۴۹	۵. سپرده شدن نامه اعمال به دست راست یا چپ
۱۵۱	نامه اعمال در روایات
۱۵۵	درس دوازدهم: مواقف قیامت (۲)
۱۵۵	تجسم اعمال
۱۵۸	تجسم عمل بر اساس دانش تجربی
۱۵۹	گواهان محشر
۱۶۰	۱. پیامبران
۱۶۰	۲. فرشتگان
۱۶۰	۳. اعضاء و جوارح بدن
۱۶۱	۴. زمین
۱۶۲	میزان
۱۶۳	حساب
۱۶۴	آسانی و سختی حساب
۱۶۵	صراط
۱۶۹	درس سیزدهم: بهشت (۱)
۱۶۹	نام ها و اوصاف بهشت
۱۶۹	۱. جَنَّتِ عَدْن
۱۷۰	۲. جَنَّةُ الْخُلْد
۱۷۱	۳. جَنَّتِ الْفَرْدَوْس

۱۷۱	۴. جنت النعیم
۱۷۲	نعمت‌های مادی و جسمانی بهشت
۱۷۲	۱. باغ‌های بهشتی
۱۷۳	۲. قصرهای بهشتی
۱۷۴	۳. غذاهای بهشتی
۱۷۴	۴. شراب‌های بهشتی
۱۷۶	۵. ظرف‌ها و جام‌ها
۱۷۶	۶. لباس‌ها و زینت‌ها
۱۷۷	۷. همسران بهشتی
۱۷۹	نعمت‌های ناشناخته و بی‌پایان
۱۸۳	درس چهاردهم: بهشت (۲)
۱۸۳	نعمت‌های روحانی بهشت
۱۸۴	۱. استقبال با شکوه
۱۸۵	۲. محیط شاد و دلپذیر
۱۸۶	۳. زوال خوف و حزن
۱۸۷	۴. معاشرت با اولیاء خدا
۱۸۸	۵. شادابی و نشاط
۱۸۹	۶. رضوان الهی
۱۹۰	۷. رسیدن به مقام شهود
۱۹۱	۸. برتر از اندیشه و خیال
۱۹۵	درس پانزدهم: دوزخ (۱)
۱۹۵	نام‌های دوزخ
۱۹۶	۱. جهنم
۱۹۶	۲. سقر
۱۹۷	۳. نار
۱۹۷	۴. سعیر
۱۹۸	۵. جحیم

۱۹۸	.....	۶. حُطْمَه
۱۹۹	.....	۷. هاویه
۱۹۹	.....	۸. لَظَى
۲۰۱	.....	اوصاف دوزخ
۲۰۲	.....	عذاب‌های جسمانی دوزخیان
۲۰۲	.....	۱. آتش هولناک
۲۰۳	.....	۲. غذاها و نوشیدنی‌ها
۲۰۶	.....	۳. لباس دوزخیان
۲۰۷	.....	۴. بادهای کشنده
۲۰۷	.....	۵. سایه‌های سوزان
۲۰۸	.....	۶. زندان انفرادی
۲۰۸	.....	۷. غل‌ها و زنجیرها
۲۱۳	.....	درس شانزدهم: دوزخ (۲)
۲۱۳	.....	عذاب‌های روحانی
۲۱۴	.....	۱. خواری و ذلت
۲۱۴	.....	۲. رسوایی و شرمندگی
۲۱۴	.....	۳. شنیدن طعن‌ها
۲۱۶	.....	۴. تحمل اهانت‌ها
۲۱۷	.....	اسباب ورود به دوزخ
۲۱۷	.....	۱. کفر و نفاق
۲۱۷	.....	۲. گناه و عصیان
۲۱۸	.....	۳. استهزای ارزش‌ها
۲۱۸	.....	۴. پیروی از شیطان
۲۱۸	.....	۵. طغیان‌گری و استکبار
۲۱۹	.....	۶. ظلم و ستم
۲۲۰	.....	۷. تکیه کردن بر ستمگران
۲۲۰	.....	۸. دنیا پرستی
۲۲۰	.....	۹. زراندوزی و ترک انفاق

۱۴ تفسیر موضوعی (معادشناسی)

۲۲۱	.....	۱۰. ترک نماز
۲۲۱	.....	۱۱. خوردن مال یتیمان
۲۲۲	.....	۱۲. رباخواری
۲۲۲	.....	۱۳. عیب جویی و غیبت
۲۲۳	.....	۱۴. قتل عمد
۲۲۳	.....	۱۵. صدّ عن سبیل الله
۲۲۷	.....	کتابنامه